

Реалізація плану заходів щодо розроблення та упровадження сучасних систем управління

19 червня 2013 року Кабінетом Міністрів України було видано розпорядження № 492-р «Про затвердження плану заходів щодо розроблення, упровадження і функціонування систем управління якістю, екологічного управління та інших систем управління». У статті автори намагаються запропонувати деякі шляхи, що дозволять своєчасно реалізувати вимоги більшості його пунктів.

У сучасному глобалізованому світі успішний розвиток будь-якої країни неможливий без запропонування безпечної продукції високої якості, за умови економії усіх ресурсів під час її виробництва. Саме це має забезпечити конкурентоспроможність не тільки окремого підприємства, а й держави взагалі. Усім досвідом економічного розвитку найконкурентоспроможніших економік світу доведено, що досягнення високої якості неможливе без використання ефективних методів управління. Забезпечити саме таке управління підприємству дозволяють сучасні системи управління (СУ): системи управління якістю (СУЯ), системи екологічного управління (СЕУ), системи управління безпечністю харчових продуктів (СУБХП) тощо.

Саме тому центральні органи виконавчої влади приділяють багато уваги упровадженню сучасних СУ в усіх секторах економіки. Розпорядження КМУ «Про затвердження плану заходів щодо розроблення, упровадження і функціонування систем управління якістю, екологічного управління та інших систем управління» (План заходів) [1] відміняє дію попереднього розпорядження КМУ «Про затвердження плану заходів щодо реалізації державної політики у сфері управління якістю продукції (товарів, робіт, послуг)» [2]. Збір та узагальнення інформації щодо ходу виконання розпорядження покладено на Мінекономрозвитку України.

У статті запропоновано шляхи, що, на нашу думку, дозволять виконати заходи, передбачені Планом [1].

Спробуємо оцінити стан справ з упровадження сучасних СУ (сертифікації СУ на відповідність міжнародним стандартам) та місце України серед інших країн. У звіті Міжнародної організації зі стандартизації (ISO) «The ISO SURVEY—2011», який було оприлюднено 12.12.2012, містяться відомості щодо кількості сертифікатів на відповідність вимогам основних міжнародних стандартів на СУ [2].

Наразі найпоширенішою СУ є СУЯ за ISO 9001. Серед лідерів — Китай — 328 213 сертифіка-

тів та Італія — 171 947. В Японії — 56 912 сертифікатів, в Індії — 29 574, у Бразилії — 23 325, у Колумбії — 9 910, у Мексиці — 4 611. В Україні станом на 01.07.2013 до реєстру УкрСЕПРО було внесено 3 169 чинних сертифікатів. Загальну кількість сертифікатів, виданих підприємствам України, повністю визначити неможливо за відсутності обліку всіх органів з сертифікації СУ. За нашими оцінками, до Реєстру УкрСЕПРО внесено приблизно 60 % усіх сертифікатів, тобто загальна кількість може скласти більше чотирьох тисяч. Існуючий стан справ, коли навіть немає переліку органів з сертифікації СУ, не дозволяє об'єктивно оцінити ступінь упровадження сучасних СУ. Але навіть за приблизними оцінками рівень розповсюдження СУ в Україні є незадовільним, що також негативно впливає на конкурентоспроможність українських товарів та економіки у цілому.

Що гальмує процес розроблення та упровадження сучасних СУ вітчизняними підприємствами та організаціями? По-перше, недостатнє стимулювання підприємств щодо упровадження сучасних СУ, яке має переважати фінансові та трудові витрати, необхідні для їх успішного упровадження та функціонування. По-друге, відсутність розуміння у більшості керівників підприємств того, що за відсутності упровадження нових та удосконалення чинних СУ у найближчому майбутньому вони не матимуть змоги збільшувати обсяги виробництва та підвищувати якість продукції.

Ще однією проблемою є незадовільний стан функціонування СУ. Якщо, за даними ISO, серед сертифікованих у світі систем реально функціонує 30 %, то в Україні, на думку авторів, таких близько 10 %.

Причиною, яка впливає на недостатньо ефективне функціонування сертифікованих СУ, крім іншого, є незадовільна якість оцінювання відповідності систем вимогам стандартів з боку органів із сертифікації. Цьому існує декілька пояснень: перше — навіть незалежний орган з сертифікації має конфлікт інтересів, бо його

комерційна вигода залежить від кількості виданих сертифікатів. Тому процедура перевірок органів з сертифікації під час акредитування гарантує тільки можливість органу якісно виконувати оцінювання систем, та не гарантує якості функціонування СУ на підприємстві. Вважаємо за доцільне створити умови для незалежних вибіркового оцінювань якості функціонування СУ, які мають сертифікат відповідності, виданий будь-яким органом із сертифікації. Зауважимо, що відсутні теорії, які пов'язують якість СУ з ефективністю діяльності підприємства (фінансовою, іміджевою тощо).

У п.1 Плану [1] зазначено: подати КМУ пропозиції щодо удосконалення Концепції державної політики у сфері управління якістю продукції (товарів, робіт, послуг) (Концепція). Для забезпечення найбільш повного та якісного виконання цього завдання необхідно створити робочу групу з удосконалення Концепції, до якої доцільно включити провідних фахівців Мінекономрозвитку України, центральних органів виконавчої влади, ДП «УкрНДНЦ», ДП «НДІ «Система», ДП «Укрметрестандарт» та громадських організацій.

Минуло понад 11 років з дати затвердження Концепції. За цей період у законодавчій сфері, економічному розвитку та в управлінській сфері відбулося чимало змін, тому оптимальним можна вважати підхід, який дозволить робочій групі проаналізувати ступінь досягнення мети і стан виконання основних завдань Концепції, надати пропозиції щодо її удосконалення. У процесі удосконалення Концепції необхідно забезпечити інформаційну підтримку та широке обговорення проекту нормативно-правового акту державної політики у сфері управління якістю.

Спроби розробити та подати в установленому порядку на розгляд КМУ проект нормативно-правового акту, спрямованого на заохочення вітчизняних підприємств, установ і організацій до впровадження сучасних СУ, що передбачено п. 2 Плану [1], здійснювались вже неодноразово. Протягом 2004—2008 років Держспоживстандарт України неодноразово ініціював прийняття відповідного акту, але його прийняття не відбулось. Законопроект «Про внесення змін до деяких законів України щодо створення систем управління якістю екологічного управління та інших систем управління» було прийнято Верховною Радою V скликання за основу в першому читанні.

Розроблення такого нормативно-правового акту потребує глибокого аналізування чинного законодавства України та підготовки пропозицій щодо внесення змін до них. Орієнтовно зміни можуть бути внесені до таких Законів України: «Про підприємство», «Про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти», «Про рекламу», «Про оподаткування прибутку підприємства» тощо. На початку ХХІ ст. у деякі галузеві нормативні документи щодо здійснення державних закупівель було включено ви-

моги, що надавали переваги підприємствам, які мали сертифіковані СУЯ, але з ініціативи Мін'юсту України такі вимоги було вилучено.

Для розроблення проекту такого документа потрібно насамперед визначити тип нормативно-правового акту (Закон України, постанова або розпорядження КМУ), а потім Мінекономрозвитку України має визначити уповноважену організацію з його розроблення. При його створенні доцільно врахувати всі ті пропозиції, які було включено до попередніх варіантів акту.

Стандарти на СУ постійно розвиваються. ISO щорічно розробляє ряд нових міжнародних стандартів у сфері управління. Враховуючи складність їх сприйняття та тлумачення, подальша гармонізація в Україні цих стандартів методом обкладинки є недоцільною.

Технічний комітет стандартизації (ТК) 93 «Системи управління якістю, довкіллям та безпечністю харчових продуктів» здійснює постійну співпрацю з профільними комітетами ISO та відслідковує прийняття нових стандартів із цих питань. Доцільно за пропозицією ТК 93 щорічно включати до Національного плану стандартизації роботи з гармонізації нових стандартів. Для підвищення якості гармонізованих міжнародних стандартів можливо розглянути процедури вибору виконавців цих робіт на засіданнях ТК 93.

Протягом 2003—2007 років ДП «УкрНДНЦ», ДП «НДІ «Система» згідно з Планом науково-дослідних робіт, які фінансуються за рахунок коштів державного бюджету України, було розроблено ряд нормативно-методичних документів щодо розроблення, впровадження і функціонування СУЯ, СУБХП, систем управління гігієною та безпекою праці, а також інші СУ для підприємств різних галузей економіки України. Але недостатня та неповна поінформованість підприємств щодо процедур розроблення, впровадження та функціонування сучасних СУ негативно впливає на швидке їх поширення. Щоб розроблення настанов і методичних рекомендацій із впровадження СУ здійснювалось на постійній основі та у потрібних обсягах, Мінекономрозвитку має щорічно включати до Плану науково-дослідних робіт виконання таких робіт.

До Плану [1] включено також завдання із розроблення трирічних регіональних і галузевих планів щодо впровадження, сертифікації та функціонування СУЯ. До цих планів доцільно включати хоча б сім найбільш розповсюджених СУ за міжнародними стандартами: ISO 9001, ISO 14001, ISO 22000, ISO 50001, ISO 16949, ISO 13485, ISO 27001.

Щоб зробити регіональні та галузеві плани на високому рівні необхідно провести підготовчі роботи з аналізування сучасного стану впровадження СУ за галузями економіки, регіонами тощо. Необхідно визначити показники, які мають бути досягнуті за кожною галуззю та регіоном з впровадження

СУ та розробити організаційні схеми (типові форми) з побудови плану заходів.

Для отримання всіх необхідних даних щодо визначення показників з упровадження СУ та встановлення мети та завдань необхідно проводити моніторинг їхнього упровадження. Вимоги щодо проведення моніторингу було включено до нормативно-правових актів різного рівня: указів Президента України, постанов та розпоряджень КМУ, наказів Держспоживстандарту. Але, внаслідок відсутності загального переліку органів з сертифікації СУ, провести повноцінний моніторинг СУ неможливо.

Інститут управління якістю ДП «УкрНДНЦ» щоквартально здійснює моніторинг упровадження та сертифікації СУ згідно з ДСТУ ISO 9001, ДСТУ ISO 14001, ДСТУ OHSAS 18001 на основі даних Реєстру УкрСЕПРО, що не дає можливості реально оцінювати загальний стан справ щодо упровадження та функціонування СУ на вітчизняних підприємствах. Показники моніторингу щоквартально розміщуються на веб-сайті ДП «УкрНДНЦ» та у формі аналітичної довідки надаються Мінекономрозвитку.

Узагальнення щодо сертифікації СУБХП здійснює ДП «Кримстандартметрологія», але ці дані не включаються до загального реєстру УкрСЕПРО та показників моніторингу. У загальні показники моніторингу також не включаються дані з сертифікації СУ, які здійснюють в Україні представництва зарубіжних сертифікаційних органів.

Для виконання вимог Плану [1] необхідно упорядкувати відповідними нормативно-правовими актами облік та надання звітності органами з сертифікації, оцінки відповідності та консалтинговими організаціями усіх форм власності щодо розроблення, упровадження та сертифікації СУ до уповноваженої організації Мінекономрозвитку. Доцільно також провести дослідні роботи з визначення (окрім кількості сертифікованих систем) показників, за якими найбільш

адекватно можна визначати результативність та ефективність упровадження, а також функціонування СУ.

Протягом останнього десятиріччя ДП «УкрНДНЦ» провів міжнародні семінари та конференції із залученням провідних фахівців у сфері СУ. Ураховуючи досвід попередніх років доцільно продовжити практику щодо залучення для проведення форумів, конференцій, семінарів провідних фахівців міжнародних організацій у сфері якості з метою підвищення кваліфікації та обміну досвідом з розроблення, упровадження та сертифікації СУ.

За 2008—2013 роки значно знизилась активність у спілкуванні фахівців щодо СУ, що заважає професійному зростанню фахівців, не дозволяє своєчасно виявляти проблемні питання та намічати шляхи з їх вирішення. План [1] передбачає проведення раз на два роки Всеукраїнської конференції з якості. Для забезпечення плідної роботи конференції доцільно проводити її у квітні—травні у парний рік. Треба також визначити цілі, формат конференції, джерела фінансування та уповноважену організацію з підготовки Всеукраїнської конференції у сфері якості.

Усі перераховані заходи мають бути реалізовані під егідою Мінекономрозвитку України. Окрім вищезгаданих, до Плану [1] включено інші, виконання яких мають забезпечити Міністерство аграрної політики та продовольства України, Міністерство освіти і науки України, Держкомтелерадіо України.

З усіх цих заходів фахівці у сфері управління можуть бути задіяні, у першу чергу, у вирішенні тих завдань, які належать до сфери запровадження на підприємствах агропромислового комплексу постійно діючих процедур, заснованих на принципах системи аналізу ризиків та контролю у критичних точках. Слід зауважити, що більшість фахівців з питань упровадження та функціонування СУБХП працює в складі підприємств, що належать до сфери управління Мінекономрозвитку. Тому для вирішення цього завдання доцільно розробити механізм їх залучення до роботи.

ЛІТЕРАТУРА

1. План заходів щодо розроблення, впровадження і функціонування систем управління якістю, екологічного управління та інших систем управління, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 19.06.2013 р. № 492-р // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/492-2013-%D1%80>.
2. Концепція державної політики у сфері управління

якістю продукції (товарів, робіт, послуг), затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17.08.2002 р. № 447-р // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/447-2002-%D1%80>.

3. Белобрагин В. Момент истины наступил. Анализ «THE ISO SURVEY — 2011» // Стандарты и качество. — 2013. — № 3. — С. 86—93. ■

Ю. Марков, експерт Всеукраїнського конкурсу якості продукції (товарів, робіт, послуг)
«100 Кращих товарів України»,

Т. Лісніченко, аспірант, інженер,
А. Погорецька, директор,

В. Хмель, начальник сектору, Інститут управління якістю,
ДП «УкрНДНЦ проблем стандартизації, сертифікації та якості», м. Київ

Державне підприємство
«Одеський регіональний центр
стандартизації, метрології та сертифікації»

ДП "Одесастандартметрологія" виконує роботи та надає послуги з стандартизації, метрології, сертифікації продукції, послуг та систем управління якістю.

ДП «Одесастандартметрологія» допоможе Вам заощадити час і кошти: провести сертифікацію в системі УкрСЕПРО у найкоротші строки і без посередників.

Послуги у сфері метрології:

- повірка та калібрування засобів вимірювальної техніки
- метрологічна атестація засобів вимірювальної техніки
- державна метрологічна атестація засобів вимірювальної техніки та інформаційних вимірювальних систем
- атестація випробувального обладнання
- розробка та атестація методик виконання вимірювань
- вимірювання, що виконуються у відповідності з методиками виконання вимірювань, у тому числі і контроль вихідних параметрів апаратури медичного призначення
- атестація вимірювальних лабораторій
- метрологічна експертиза документації

Перелік надаваних нами послуг у сфері сертифікації:

- Сертифікація будівельної продукції
- Сертифікація послуг СТО
- Сертифікація послуг розміщення та харчування
- Сертифікація харчової продукції
- Сертифікація дорожньо - транспортних засобів
- Сертифікація промислової продукції
- Сертифікація систем управління якістю ISO 9001
- Сертифікація систем екологічного управління ISO 14001
- Сертифікація систем управління безпечністю харчових продуктів (HACCP) ДСТУ 4161 або ISO 22000
- Сертифікація систем управління гігієною та безпекою праці OHSAS 18001
- Оцінка відповідності вимогам технічних регламентів

У нашому розпорядженні:

- лабораторія метрологічного забезпечення геометричних і механічних вимірювань
- лабораторія метрологічного забезпечення електромагнітних вимірювань
- лабораторія метрологічного забезпечення теплотехнічних вимірювань
- лабораторія метрологічного забезпечення фізико-хімічних та оптико-фізичних вимірювань
- лабораторія метрологічного забезпечення радіоелектронних вимірювань
- акредитована випробувальна лабораторія радіометрії та спектрометрії та вимірювань іонізуючих випромінювань
- акредитована випробувальна лабораторія харчової продукції та продовольчої сировини

Ми гарантуємо Вам результат у стислі строки, супровід клієнта, професійні консультації та привітне ставлення до всіх клієнтів.

Адміністративний корпус:
Україна, 65014, м. Одеса,
вул. Черноморська, 10
Тел.: (048) 722 - 41 - 95,
Факс: (048) 715 - 00 - 95

E-mail: info@sm.od.ua
<http://sm.od.ua>

Метрологічний корпус:
Україна, 65020, м. Одеса,
вул. Ковальська, 13
Тел.: (048) 726 - 79 - 49,
Факс: (048) 726 - 79 - 57